

K a r i s socken.

Undersökning af två brandgrafvar med fyrkantig stensättning i Karis socken.

I

*1 detaljkarta
4 fotografier*

I november 1913 hade lantmätaren Volmar Svaetichin skänkt till museet en bränd benskärva, en liten lerkärleksbit samt ett stycke kol, som han hade plockat upp invid några större stenar på ett Enbacken benämndt berg ett stycke S om Kila by i Karis socken. H.M. 6495:1-3. Då fyndet gav anledning att förmoda att på detta ställe kunde finnas en förhistorisk brandgraf och då dylika fornlämningar äro sällsynta i Nyland, föreslog jag för Arkeologiska Kommissionen att få undersöka fyndstället under min tjänsteresa. Denna undersökning verkställdes den 6 och 7 juni 1914.

Enbacken hör till den höjdsträckning, som W begränsar låglandet N om Lappträsk. Dess långsamt stuttande östra sida är bevuxen med buskar och ungskog. Krönet är brant. Berggrunden träder här i dagen och stupar brant ner mot W, där - vid foten av backen - förra Raseborgskompanis exercisplan och ett par folkskolor äro belägna. På norra, östra och södra sidorna är backen omgiven av åkrar. O om det kala bergskrönet ligger på en avsats stället där hr. Svaetichin hade gjort sitt fynd. Här stodo i en ca 5 m lång rad 3 stora och ett par mindre stenar. De bildade synbarligen den ena långsidan av en fyrkantig stensättning, på vars tre andra sidor tydliga gropar i marken utvisade de ställen, där de övriga karnstenarna ursprungligen hade stått. Snickaren Johannes Öhman, som hade först visat stället åt hr. Svaetichin, visste också nu att berätta att stensättningen i hans ungdom (d.v.s. för cirka 25 år sedan) varit väl bibehållen och fullständig och att han då ofta hade roat sig med att hoppa från sten till sten kring hela fyrkanten. Nu återstodo såsom sagt efter de flesta stenarna endast gropar. På södra smalsidan funnos 2 stora och en liten grop samt en avlång sten, på norra smalsidan 5 mindre gropar och en mindre sten, på den västra långsidan 9 mindre gropar i två oregelbundna rader och ett par mindre stenar. Sättnings

längd kunde sålunda beräknas ha varit ungefär 7 m och dess bredd 5,5 - 6 m. Utanför de tre stora stenarna på den östra långsidan fanns ett smalt (ca 25 - 70 cm brett) omsorgsfullt med mindre stenar belagt bälte, vars yttre kant bildade en snörrät linje i sättningsens längdriktning. Den 80 cm breda luckan mellan den nordligaste och den mellersta stora stenen i denna långsida har kanske aldrig varit utfylld av någon kantsten. Det är tvärtom icke omöjligt att här har funnits ett slags ingång till stensättningsens inre. Detta inre område var gräsbevuxet och någorlunda slätt, men sluttade icke obetydligt eller ungefär 1:10 från W till O. På några ställen stucko några mindre stenar upp ur torven.

Då vid undersökningen grästorven avlägsnades, visade sig under denna en mängd små stenar. Under dessa lågo ett å två, på sina ställen tre varv mindre stenar inbäddade i ett tämligen magert kulturlager av 15 - 25 cm mäktighet, som i sin tur låg på ett tunnt sandlager. Under detta kom berggrunden i dagen. I gravens södra hälft hittades huvudsakligen under det översta stenvarvet, men även djupare brända ben i rätt ansenlig mängd. Ett annat, mindre benområde fanns 1 - 2 m nordligare inom sättningsens nordvästra del. Kol hittades i närheten av bägge benområden, dock ej i större mängd.

Gravgodset var fattigt. Vid punkt 1 hittades den ovala järnringen från en sölja nära berggrunden, som på detta ställe låg endast ca 15 cm under torven; vid 2 i ett djup av 15 cm under det mellersta av 3 stenvarv ett smalt enkelt bronsarmband utan ornament, vid 3 en mindre holkyxa av järn, som låg ungefär 10 cm under jordytan. Slutligen låg en större holkyxa vid 4 nära gravens norra kant, där stenarna lågo tätare och tycktes bilda en liten särskild fyrkantig sättnings inmanför den stora. Brända ben förekommo icke inom denna stensamling. Fynden äro katalogiserade under nr 6697:1-9.

Efter verkställd undersökning återställdes fornlämningen till det yttre, så vitt möjligt var, i sitt förra skick.

Karis socken

Undersökning af två brandgravar med
fyrkantig stensättning i Karis socken

I

I november 1913 hade landtmätaren Volmar Svæticchia skänkt till museet en bränd ben-
skärfa, en liten lerkärlbit samt ett stycke kol,
som han hade plockat upp i vid några större ste-
nar på Eubacken benämndt berg ett stycke 5 om Ki-
la by i Karis socken*. Då fyndet gaf anledning
att förmoda att på detta ställe kunde finnas
en förhistorisk brandgrav och då dylika forn-
lämningar äro sällsynta i Nyland, föreslog jag
för Arkeologiska Kommissionen att få under-
söka fyndetället under min tjänstresa. Denna
undersökning verkställdes den 6. och 7. juni 1914.

Eubacken hör till den höjsträckning, som
W begränsar länlandet N om Lappträsk. Dess lång-
samt sluttande östra sida är bevuxen med buskar
och ungskog. Krinet är bart. Berggrunden träder här
dager och stupar brant ner mot W, där vid foten
av backen - förra Rauborgskompanis exercisplan och
~~den följande~~ ^{den} äro belägna. På norra, östra och södra sidor-
na är backen omgiven av åkrar. O om det kala
bergskrinet ligger på en avsats stället där
hr Svæticchia hade gjort sitt fynd. Här stod
i en ca 5 m lång rad 3 stora och ett par mindre
stenar. De bildade synbarligen den ena långsidan
av en fyrkantig stensättning, på huars tre andra
sidor tydliga gropar i marken utvisade de ställen,
där de öfriga kantstenarna ursprungligen hade
stött. Smickaren Johannes Öhman, som hade först visat

* H. M. 6495:1-3.

stället åt hr Svactichin, visste också nu att berättat att stensättningen i hans ungdom (d. v. s. för cirka 25 år sedan) varit väl bibehållen och fullständig och att han då ofta hade roat sig med att hoppa från sten till sten kring hela fyrkanten. Nu återstod såsom sagt endast flesta stenarna endast grupper. På södra smalsidan fanns 2 stora och en liten grupp samt en aflång sten, på norra smalsidan 5 mindre grupper och en mindre sten, på den västra långsidan 9 mindre grupper i två oregelbundna rader och ett par mindre stenar. Sättningsens längd kunde sålunda beräknas ha varit ungefär 7 m och dess bredd 5,5 - 6 m. Utanför de tre stora stenarna på den östra långsidan fanns ett smalt (ca 25 - 70 cm bredt) omsorgsfullt med mindre stenar belaggt bälte, huars yttre kant var bildade en snörrät linje i sättningsens längdriktning. Den 80 cm breda luckan mellan denna ^{den} långsides nordligaste och ^{den} mellersta stora stenen i denna längsida har kanske aldrig varit utfylld af någon kantsten. Det är tvärtom icke omöjligt att här har funnits ett slags ingång till stensättningsens insre. Detta insre område var gräsbevuxet och någorlunda slätt, men sluttade icke obetydligt eller ungefär 1:10 från W till O. På några ställen stucko några mindre stenar upp ur torven.

Då vid undersökningen grässtorven aflägsnades, visade sig under denna en mängd småstenar. Under dessa lägo ett å två, på sina ställen tre hvar mindre stenar inbäddade i ett tämligen magert kulturlager av 15 - 25 cm mäktighet, som i sin tur låg på ett tunt sandlager. Under detta kom

bärggrunden i dagen. I grafens södra hälft hittades hufvudsakligen under det översta stenvarvet, men även djupare brända ben i rätt anseelig mängd. Ett annat, mindre benområde fanns 1-2 m nordligare inom sättningsens nordvästra del. Kol hittades i närheten af bägge benområden, dock ej i större mängd.

Gravgodset var fattigt. Vid punkt 1 hittades den ovala järnringen från en sölja nära bärggrunden, som på detta ställe låg endast ca 15 cm under torven; vid 2 i ett djup af 15 cm under det mellersta af 3 stenvarf ett smalt enkelt bronsarmband utan ornament, vid 3 en mindre halvkryxa af järn, som låg ungefär 10 cm under jordytan. Slutligen låg en större halvkryxa vid 4 nära grafens norra kant, där stenarna lägo tätare och tycktes bilda en liten särskild fyrkantig sättning innanför den stora. Brända ben förekommo icke inom denna stensamling. Fynden äro katalogiserade under nr 6697: 1-9.

Efter verkställd undersökning återställdes fornlämningen till det yttre, så vidt möjligt var, i sitt förra skick.

II.

Den andra af mig underökta stensättningen ligger på en väst W vettande afsats af Monkebärget, ett berg, som höjer sig vid nordöstra änden av det redan nämnda lågland som Lappträsk, som fordom tydligen har stått under vatten och bildat en del af denna sjö. Afståndet från Embacken till

Mankeberget utgör ca 1,7 km (åt NO, fjälvägen), och från Högjörd ligger berget 250 m söderut. Fornlämningen ligger tätt invid bergets västra brant, vid hvars fot landsvägen från Keris till Snapperstuna löper. För tjänsten att ha upptäckt denna stensättning tillkommer landtmätaren V. Svættichin T anledning af hans meddelande att fornlämningen var i fara att förstöras genom stenläggning, besökte jag i juli 1911 orten och konstaterade att stensättningen i fråga verkligen var en forngraf och att åtgärder voro nödvändiga att skydda den för överkan. På min anhöllan drog statsarkeologens försorg om att Mankeberget fredlystes och all stenläggning därifrån förbjöds (statsarkivets bref nr 903, 29/11 1911). Då emellertid hr Svættichin vid upprepade besök på stället trodde sig märka att förbudet icke alldeles nog efterleddes, kunde en undersökning af fornlämningen icke mera uppskjutas och jag fick i uppdrag att utföra detta arbete. Gräfvningen verkställdes af mig med biträde af hr Svættichin och majister Jonasson den 8.-10. juli 1914.

Stensättningen är en regelbunden fyrkant af 9 m längd och 6 m bredd, orienterad i SW-NO. Från den västra smalsidan, som ligger endast 1,25-3 m från bergets branta stup, hade 4 stora stenar blifvit bortförda, så att tillträdet till sättnings inre delar var fritt. De tre andra sidorna voro nägorlunda bibehållna. Af den norra långsidans stenar som bestod af stora block (jfr kartan, där också stenarnas höjd är angifven) saknades dock i midten en stor sten, enligt hr Svættichin den största af

alla. Den hade funnits där ännu för några år sedan, då hr Svastichin upptäckte fornlämningen, men hade senare blifvit bortförd till något bygge. Herr Sv. uppgaf att mellan detta block och den på kartan med 0,82 betecknade stenen hade funnits en smal öppning i stenvägen, ett slags ingång. Den södra längsidans stenar voro med undantag af ett par, nämligen den i östra hörnet och stenen 1,12, mindre och lägre än de stora blocken, af hvilka den norra längsidan var sammansatt. Östra smalsidan bestod åter af stora stenblock. Utanför och parallellt med dem lågo en tydlig rad mindre stenar. Stensättningens inre område var betäckt med större och mindre stenar, som i synnerhet i dess östra ända voro öfverväxna med mossor och magert gräs. De flesta stenarna voro hufvudsakligen stora och något större. Äfven stenar af en mansbördas storlek förekommo och nära de bägge ändarna lägo några större block.

Undersökningen börjades vid västra smalsidan och fortsattes därifrån inåt. Det visade sig då att stenarna lägo i två hvarf på hvarandra, i midten förekommo t. o. m. tre hvarf. Stenarnas mellanrummen mellan stenarna voro utfyllda med kulturjord, som på några ställen, främst i midten, var bemärgd med sot och kol. Där, d. v. s. i fornlämningens mielt framträdde äfven en särskild läggning, bestående af en rad omsorgsfullt intill hvarandra satta stenar, som bildade en nästan rät vinkel - möjligen en del

af en fyrkantig inhägnad, huars öfriga sidor icke kunde särskiljas från de omgifvande stenarnas vörvarr. Då jorden just här var mycket sotig och innehöll mycket kol, är det tänkbart att detta ställe har varit platsen för bålet. Under det tunna kulturlagset lög här liksom öfverallt inom grafven bärggrunden. I stensättningens västra del i rectorna e 2 och e 3 hittades vidanpömen isynerhet mellan och under stenarna en stor mängd brända ben, ^{och} af eld skadade föremål från den senare folkvandringsleden (jfr N. M. 6697: 10-55, där föremålens fyndställen äro noggrant angifna under hänvisning till kartskissen). Detta ben- och fyndområde var dock blott ungeför 4m långt och 1,5m bredt. och Enstaka mindre benområden funnos dock äfven i stensättningens mellersta del, i rectorna d 3 och e 3, där även några föremål hittades. Alldeles isolerad från de andra fynden hittades nära södra kanten i rector d 1 en fingerering, som är gjord af ett spirallagdt orneradt silverband (6697: 43). Detta föremål torde vara äldre de öfriga fynden, som kunna dateras till tiden mellan slutet af 500-talet och 700 talet.

Alfred Hackman.

Tillägg. Från stensättningens nordöstra (norra) hörn sträcker sig en rad större stenar i sydöstlig riktning ca 20(?)m upp för bärget ungeför parallellt med dess stup- möjligen lämningar af en vall.

7.

Karis.
H. M. 6097.

4113.

1. Brandgraf med - till största delen förstörd - flyskantig stensättning på Enbacken som Kila by. Torfven är borttagen och det öfversta stenskiktet blottadt.

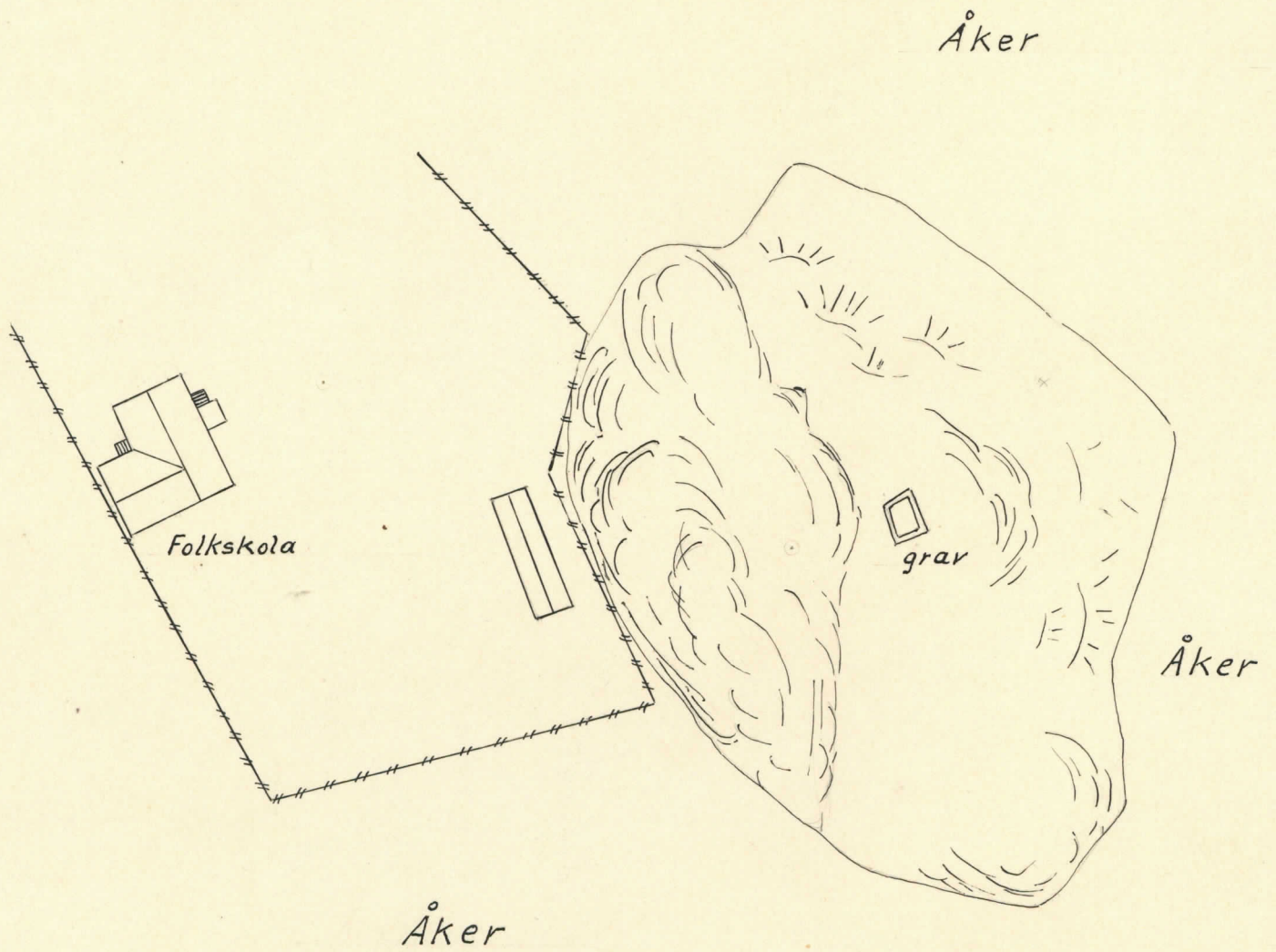
4114

2. Brandgrafvens nordvästra hörn.

4111-4112

Karis, Kila, Hinders hmn.
Enbacken.